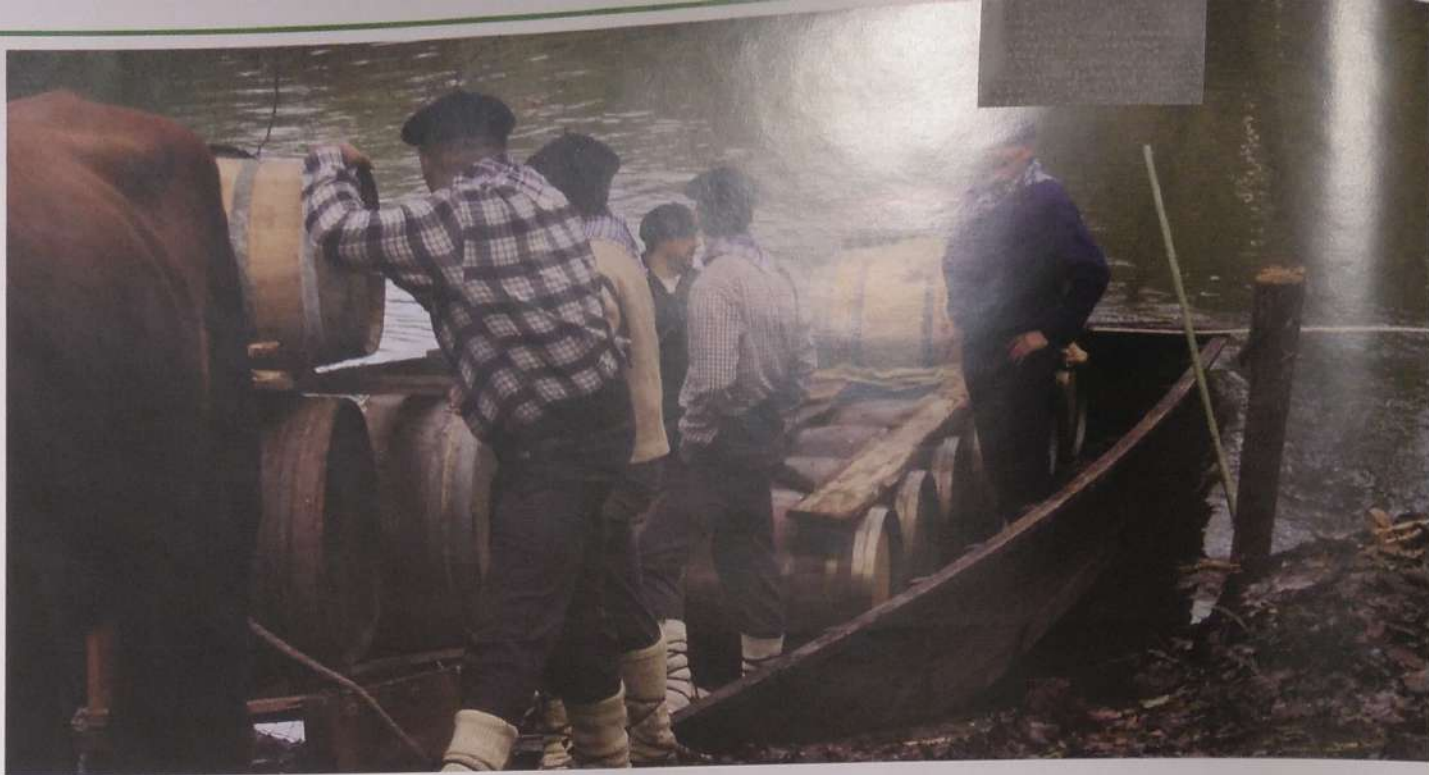

Hala bazan eta ez bazan, Anamairen sagardoa Urumean barrena jaisten zan...

OLATZ Mitxelena

Ana Maria izena jarri zidaten, Anamai deituko bazidaten ere. Uztailaren 26a zen mundua lehenengoz usaindu nuen eguna; egun beroa, oso beroa, hezea. Euskal Herriko udako egun sargori horietakoa; izerdi tantek kopetatik behera, bizkarrean zehar ibaiadar txikitxoak irudikatzen dituzten horietakoa. Ama gajoak mela-mela blai eginda ekarri ninduen mundura gure etxeko sukaldean, gure aita urduritasunak larrituta bizilagunen ateak jotzen zituen bitartean. Ni nintzen lehenengoa, etxe handi hartako lehenengo fruitua.

Egunen joan etorrian, amaren bularrari itsatsita baserriko txokoak ezagutu nituen. Haurdunaldia eta erditzea ere ez baitziren atsedean aitzakia. Lana sobera zegoen gure etxean, eta esku guztiak ziren garrantzitsuak. Nire ama indartsua zen, eta aita barre txiki batekin beti zioen erditze guztien ondoren are eta indar handiagoa zuela.

Lan asko bazeuden ere, gure ingurune honetan sagarra zen altxor preziatua, oraindik lantzeaz zegoen diamantea. Sagarraren baitan antolatzen genituen urtarok, urteak, bizitza. Dolarearen azpian, eskuin aldean bizi ginen gu. Baina ez gure jauntxoa, etxearen eta sagastien jabea. Donostiako merkataria, aberatsa. Beti zioen amak: "Dirua non, begia han". Eta harentzat egiten genuen guk urteko lana. Hark trukean bizitokia eta gure produktuaren zati txiki bat itzultzen zizkigun bitartean.

Donostia, gure hiriburua. Txiki-txikitatik Donostiaz hitz egiten bagenuen ere inoiz ez nuen bertako lurrik zapaldu. Pare bat lagun joanak ziren neskame lanetan bertara 12 urte bete zituztenean. Bazirudien hara joan eta etxera itzultzea ezinezkoa zela, eta Donostiari banion halako errezelo bat, hiriak dena eskainiko balu bezala, Urumean barrena jaisten zena berriro nire albora itzuliko ez balitz bezala. Merkataritza hiri garrantzitsua omen zen, besteen sarrera, gure irteera. Salerosketa puntua. Donostian elkartzen ziren barnealdeko produktuak eta munduko hainbat eta hainbat tokitatik etortzen ziren besteak. Hara eramaten genuen guk ere gure etxean maitasunez lantzen genuen produktua, gure etxeko sagardoa. Donostiako gure jauntxoaren sotoko kupela handietan gordetzen zen, gure muztioa sagardo egin arte. Eta handik irteten zen etxeetara, tabernetara, itsasontzietara...

Nik ez nuen neskame joan nahi. Baserriko lana gogorra zen, bai, baina ni nintzen etxeko alaba, zaharrena, eta nire lurra nuen maite. Nik ikasi nuen txikitatik sagarrondoak zaintzen, sagardoa usaintzen, dastatzen, egiten, hobetzen. Nire bizitza zen. Ez nuen beste etxe batera ezkontzeko inondik inolako nahirik. Nire etxea eta lurra nituen maite, nahiz eta inoiz ez nituen jabegoan izango. Nireak sentitzen nituen nik lantzen nituelako. Ezkontzekotan ere izan nintzen behin batean, baina maite nuen hura urrutira joan zitzaidan niri, egiten genuen sagardoarekin

batera. Urumean behera ikusi nuen azkenekoz 20 urte egin-berritan, sagarrondoak loratzen hasi ziren udaberri hartan.

Gure bizimodua kate bat zen. Guk sagardoa egiten genuen hemen eta han edaten zelako, lurrean eta itsasoan edaten zelako; eta sagardoa egiten zenez gu bizi ginen, eta, halaber, itsasgizon-emakumeek bizirik irauten zuten. Urte haietan Ternuarainoko bidaiak egiten zituzten euskal arrantzaleek. Nik ideiarik ere ez nuen non zegoen baina ikusirik zenbat sagardo behar zuten, urruti behar zuen izan! Bazirudien gure itsasgizon eta emakumeak zirela indartsuenak, sendoenak. Bazirudien bakarrak zirela gaixotzen ez zirenak, garai hartan itsasoan amesgaiztoa zen eskorbuto gaitzarekin...

Gure Urumeako portuan esan nion nik udaberri euritsu hartan nire maiteari agur. Agur. Urte batzuk lehenago ezagutu nuen leku berean. Aita garaiko gabareroa zuen, ibaian zehar ibiltzen ziren ontzien, Gabarra edo ala, garraiolaria. Eta leku horretxetan ezagutu nuen baserriko semea. Bizitzak ehiztari bihurtu zuen Urumean zehar aitzak Donostiara, ibaia

tean gutxienez lau portu bazirela esango nuke: Arbizu Portu (Aiozategi bezala ere ezagutzen genuen), Ergobia, Murgia eta Gartziategi. Baina ni neu adinean aurrera gutxituz eta gehituz joan ziren, izenak aldatuz joan ziren.

Sagardo guztia, dena den, ez zuten Donostiako aberatsek eramaten. Urteko uztaren erdia, normalean, gure baserrian geratzen zen. Era antolatuan zabalitzen ziren sagardotegiak, bata bestearen atzetik. Herrian hainbeste baserri-dolare bazeuden, zozketaz erabakitzen zen bakoitza irekitzeko txanda; eta dolare bakoitzeko kupela bat bukatu ahala zabaltzen zen hurrengoa. Guztietako sagardoa edango zela ziurtatzen zuten horrela. Herritarrentzako irekita egoten ziren, baina jendea ez zen, gerora ohitura bilakatu den moduan, bertara jatera joaten. Pitxarretan saltzen genuen zukua, eta kupela bakoitza marratxoaz apaintzen genuen kontua ez galtzeko! Horretan abila nintzen ni, ez zidan saldutako pitxer batek ere alde egiten eta horregatik gustatzen zitzaien amari ni bertan izatea.

Etxe guztiek ez genuen sagardo kopuru berbera

itsasoarekin batzen zen lekura, jaitsi zuena. Gure jauntxo Donostiarrek bazuten negozio honen berri eta mutil indartsuak interesgarriak ziren oso itsasorako. Eta hala, Urumean zehar abiatu zen ordu arte gure sagardoa jaitsi zen bide beretik, lehenengoz bizitzan etxetik urrun, gugandik urrun, baina sagardoa hurbil zuelarik. Gutun asko idatzi nizkion nik ibaiaren ertz hartatik, Ternuarainoko bidaiari iritsiko ziren esperantzan.

Pasaiatik abiatzen ziren itsasontziak Ternuarantz. Hala, Donostiaraino Urumea ibaian behera garraiatutako sagardoa Pasaiako portura bideratzen zutela kontatzen zuten ibaigizonek. Litro ugari sartzen zuten itsasontzietan, eta behar horiei denei erantzu-teak sagardoaren produkzio eta merkaturatze handia eskatzen zuen.

Gure portutik gertu baziren beste hainbat ere. Zaharra naiz dagoeneko eta memoria ez dut oso lagun... baina oker ez banabil Astigarraga eta Ergobiaren ar-

egiten. Sagardotegi bakoitzean sagar-zuku kopuru ezberdina egoten zen, baina ez uztaren edo produkzioaren arabera, nagusien eskuzabaltasunaren arabera baizik. 1765. urtea izango zen lege zaharra aldatu zutena. Hortik aurrera, herritarrek edo erosleek ez zeukaten ordena jakin bat errespetatu beharrik, eta sagardotegiek eskaintza zabaltzen hasi ziren, kazuelatxoak kasu.

Zuei begira nago orain, Astigartarroir begira nago orain, zuek nire garaira begira jarri zareten momentu honetan. Lizeaga eta Petrategi sagardotegien historian kuxkuxeatzeak Urumea azalera ekarri duen garai honetan. Nire burua ez da gazte garaian zena eta kuttunak nituen oroitzapen asko han nonbait galduta gelditu dira. Mesede bat eskatuko dizuet, arren: galdetu liburuei, galdetu dokumentuei, bilatu gure berri eta ziur beste hainbat kontakizun berreskuratu ahal izango dituzuela nire oroimenaren upategitik. Hala bazan eta ez bazan... ■